

CUMHURİYET DEVRİ TÜRK DİLİ VE ÖZ TÜRKÇECİLİK

Mustafa ILGAR*

Özet

Cumhuriyetin getirmiş olduğu yeni anlayışların milletimiz üzerindeki etkileri inkâr edilemez. Cumhuriyet devriminin yapmış olduğu etkilerden biri de dil üzerindeki etkidir. Bu etki insanların anlaşmalarını kolaylaştırmak için yapılan sadeleşme çalışmalarıyla kendini göstermiştir.

Cumhuriyet döneminde ve sonrasında dilde sadeleşme amacıyla çalışmalar başlatılmış; fakat bu çalışmalar dilde tasfiyecilikle son bulmuştur. Bu çalışmada dile müdahalede yapılan yanlışlara yer verilmiştir. Ayrıca hem tasfiyeciliği savunan kesimin hem de bu görüşe karşı olan aydınların savunduğu görüşler ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dil çalışmaları, öz Türkçe, tasfiyecilik.

Abstract

Republic, there are some new insights on the effects of our nation can not be denied. Language is an effect on the effects of the Republican revolution is made. This effect showed itself in people's agreements to facilitate the work of the simplification.

In this study, and after the period of the Republic of the language activities and studies are included in the discussions. Errors and climbed on the way to simplification in language intervention studies are included into liquidationism. Both liquidationism intellectuals who opposed this view as well as defending the sector's views are given. Ideas advocated by both sides on this issue have been determined.

Key words: Language studies, self-Turkish, liquidationism.

Giriş

Cumhuriyet devri, siyasal hayat bakımından olduğu kadar sosyal yapı ve kültürel şekillenme bakımından da Türk toplumu için yepyeni bir devrin başlangıcıdır.

Yeni Türk devletini kurmuş olan Atatürk, Türk halkını siyasi bağımsızlığına kavuşturup 1923 yılında Cumhuriyet'i ilan ettiği zaman bunu asla yeterli bulmamıştır. Atatürk, Osmanlı Devleti'nin yıkılışının askerî ve siyasî sarsıntılardan çok, kökleri sosyal temellere dayanan çöküntülerden ileri geldiğinin farkında olmuştur. Sosyal kurumlar ve içyapısı sağlam

* Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Yüksek Lisans Öğrencisi.

temellere dayanmayan bir millet uzun zaman bağımsız kalamayacağını farkındadır. Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti halkına sosyal yapısı ve kültür değerleri bakımından çağın şartlarına ayak uydurabilecek, hatta çağdaş uygarlığın ön saflarına geçebilecek modern bir kimlik kazandırmak, varlığı boyunca güç kaynağı olabilecek köklü, sağlam ve geliştirici bir yol çizmek istemiştir. Bu durumu: “Yaptığımız ve yapmakta olduğumuz inkılapların gayesi Türkiye Cumhuriyeti halkını tamamen asrî ve bütün mana ve eşkâliyle medeni bir heyeti içtimaiye haline getirmektir”¹ diyen Atatürk, inkılapları, milli kişiliğe ve “Türklüğün gerçek değerlerine kavuşma mücadelesi” olarak vasıflandırmıştır.

Atatürk, yaptığı inkılaplarla doğrudan doğruya Türk milletinin kültürel kimliği üzerine eğilmiş ve kültürün her alanına gereken değeri vermiştir. Dil ve tarih konularında da bizzat çalışarak konulara derinlemesine yönelmiştir. Dil, kültürün en iyi anlatım aracı ve bir milletin en değerli kültür hazinesi olduğu için, Cumhuriyet devrinde, Türk diline yeni bir gelişme yolu çizilmiştir.

Dil inkılabı, 12 Temmuz 1932 tarihinde Atatürk tarafından kurulmuş ve ilk tüzük taslağı da kendisi tarafından hazırlanmış olan Türk Dili Tetkik Cemiyeti (Türk Dil Kurumu) tarafından başlatılmış ve yürütülmüştür.

1. Dil İnkılabının Amacı

Dil inkılabının ulaşmak istediği temel amaç, Türkçeyi çağdaş dünya medeniyetinin gerekli kıldığı bütün kelime ve kavramları karşılayabilecek düzeyde üstün bir kültür dili durumuna getirebilmektir. Bu amacı dilde çağdaşlaşma diye özetleyebiliriz. Bu temel amaca ulaşılabilen için konulan hedefler şöyledir:

1. Türkçemizi kendisine yabancı kalmış ve gelişmesine engel olmuş pürüzlerden ayıklamak,
2. Dilimize, kendi kuralları ve zevk anlayışları içinde türetme ve birleştirmeler yapabilecek bir işleklik kazandırmak,
3. Eski kaynaklarımızdan, halk ağızlarından alınan sözler ve yeni türetmeler ile kelime hazinemizi zenginleştirmek,
4. Aydınların dili ile halkın dili arasındaki kopukluğu gidermek, ona toplum içinde birleştirici ve bütünleştirici bir nitelik kazandırmak,
5. Bilim ve sanat dili ile teknik alanların gereksinim duydukları terimleri Türkçenin kendi imkânları ile karşılayabilmek,

6. Türkçenin zenginlik ve güzelliklerinin ortaya koyabilmek ve dünya dilleri arasındaki yerini alabilmesi için onu bir bilim kolu olarak ele alıp kaynaklarına inen derinlemesine araştırma ve incelemelerle beslemek,
7. Sonuç olarak Türkçeyi zengin bir edebiyat, bilim, felsefe ve sanat dili haline getirebilmek².

2. Atatürk Dönemi Dil Çalışmaları

Amaçlanan hedeflere ulaşmak gayesiyle çeşitli çalışmalar ve incelemeler yapılmıştır. Bu konudaki çalışmalar ve uygulamalar, genellikle Atatürk devri çalışmaları ve Atatürk'ten sonraki çalışmalar olmak üzere iki döneme ayrılabilir.

Atatürk devri çalışmalar, halk ağızlarından eski yazılı kaynaklardan kelime derleme, yeni kelime ve terimler türetme faaliyetlerini içine alan ve gelişmeler bakımından birbirini tamamlayan süreçlerden oluşmaktadır. Bu çalışmaların yanı sıra yapılan çalışmalarda aşırılığa kaçılmaya başlanmıştır. Bu konuyla ilgili olarak Atatürk; dil konularına bizzat eğilmiş ve gerekli gördüğü yerlerde müdahalede bulunmaktan kaçınmamıştır. "Tasfiyecilik" yolundaki çalışmaların dili bir çıkmaza sürüklediğini gören Atatürk, Güneş - Dil teorisiyle bu yolu tıkamıştır. Atatürk'ün bu duruşunu Türk Dil Kurumunun o tarihteki genel sekreteri Necmi Dilmen V. ve VI. Dil Bayramlarında söylediği nutuklarda şu şekilde izah etmiştir:

"Dil üzerindeki çalışmaları layık oldukları ehemmiyetle telakki edemeyenler, dil işini yalnız bir tasfiye meselesinden ibaret gibi görmüşlerdir. Ancak, inkılâbın temelini kuran Büyük Deha yolunu şaşırmadı. O önümüzdeki büyük işin yalnız kelime yerine kelime koymakla halledilebilecek kadar basit bir ameliye olmadığını biliyordu. O, dilin fakirleşmesi değil, zenginleşmesi, bunun için de Türk dilinin hakiki hazinelerinin araştırılması ve bulunması lazım geldiğini görüyordu. (...) 1936 yılı başlarında Ankara'da açılan Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Güneş-Dil Teorisi, Türk Dil Bilgisi derslerinin mihreri oldu" (Dilmen'den aktaran Banarlı, 2009: 310).

3. Atatürk Sonrası Dil Çalışmaları ve Karşıt Görüşler

Atatürk'ten sonra dil çalışmalarına devam edilmiş ve iki farklı görüş ön plana çıkmıştır. Bir taraf dile fazla müdahale edilmemesi gerektiğini savunurken diğer taraf ise dildeki Türkçe olmayan kelimelerin atılmasını ve dilimizin özleştirilmesi gerektiği savunmuştur.

Dilimizin sadeleştirilmesinin faydalı olacağını savunan dilbilimci Doğan Aksan, Türkçenin gücünü ortaya koyarak bu sayede sadeleşmenin yapılabileceğini göstermeyi amaçlamıştır. Bununla ilgili olarak Doğan Aksan(2000:43-44) söz varlığının temel niteliklerini şu şekilde sıralamaktadır:

1. Türkçenin güçlü türetme ve birleştirme yeteneği, somut ve soyut bütün kavramları kolaylıkla karşılayabilecek sözcükleri türetme olanağı sağlar.
2. Türkler değişik toplumlarla kurdukları ilişkiler sırasında sürekli başka dillerden etkilenmişler, o dillerden gelen sözcüklere daima kapılarını açmışlardır.
3. Türkçe kavramlaştırma sırasında en çok somut nesnelere, doğaya yönelmekte; böylece kavramları daha canlı olarak dile getirmektedir.
4. Özellikle ikilemelerin kullanılması Türkçede anlatıma güç veren bir yol olarak çok yaygındır.
5. Köktürkçe dönemindeki eserler incelendiğinde daha o dönemlerde Türkçenin çok anlamlılık gösterdiğini görmekteyiz. Bu durum Türkçenin köklerinin daha eskilere gittiğini kanıtlamaktadır.
6. En eski belgelerde bile eş anlamlı sözcüklere rastlanmakta ve bunların da anlam olarak birbirine çok yakın olduğu görülmektedir.

Aksan bu tespitlerden yola çıkarak dilde yapılan sadeleşmenin olumlu yanlarını ortaya koyar, insanların anlamlarını bilmedikleri ve anlamadıkları kelimeler yerine sade ve anlaşılır kelimeler kullanması gerektiğini savunur. Muallim kelimesinin unutulduğunu ve öğretmen kelimesinin kullanılmaya başlandığını, mektep yerine okul kelimesinin sevildiğini ve kullanıldığını söyler.

Bu konuda Hasan Ali Yücel(1934) öz Türkçeyi, Türkçe düşünce olarak yorumlar ve Türk beynindeki kıvılcıktan sesi olarak niteler. Dil değişimine inananların amacını, derisi katılmış elinde sapanını tutan, çatlak topuklu, çorapsız ayağıyla Türk topraklarının göbeğine basan yurttaşlarımızın dediğini anlamak, istediğini yapmak, yapmasını istediğimizi ona kolayca anlatmak, olarak açıklar.

Dilimizdeki kelimelerin tasfiyesine karşı olan Ahmet Bican Ercilasun (2004: 18-19) tasfiyenin ne kadar zararlı olduğunu belirtir, dilde tasfiye hareketinin ve söz konusu zıtlıkların doğurduğu olumsuz sonuçları maddeler halinde şöyle ifade eder:

1. Dilden atılan ve yeni nesillerce öğrenilmeyen kelimeler, çok yakın edebi mirasımızın dahi gençlerce anlaşılmasına yol açmıştır. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun, Peyami Safa'nın, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın eserlerini ancak sözlük yardımıyla okuyabildiklerini söyleyen gençlerle her zaman karşılaşmaktadır.
2. Öz Türkçeciliğin amacı halkla aydın arasındaki dil uçurumunu kapatmak olduğu halde, halkın anladığı kelimeler yerine türetilen yeni sözcükler halk tarafından anlaşılmadığı için yeni bir halk dili - aydın dili farklılığı ortaya çıkmıştır.
3. Dilden atılan kelimeler çoğunlukla Azerbaycan, Özbek, Tatar vb. Türk lehçelerinde de kullanılan kelimelerdir. Bunların yeni karşılıkları ise bu lehçelerde bilinmediğinden onlarla da aramızda bir kopukluk ortaya çıkmıştır.
4. Yeni sözcükler, belli yaşlarda ana dilin kelimeleri olarak tabii şekilde öğrenilmediğinden insanların zihinlerine tam olarak yerleşmemekte, kavram karışıklığına yol açmakta ve yanlış yerlerde kullanılabilir. Süreç, süre yerine; karşın, mukabil yerine; etkinlik, etki yerine; çözümlmek, halletmek yerine sık sık kullanılmaktadır.
5. Dilimizin malı haline gelmiş olan Arapça, Farsça kökenli sözlere karşı yürütülen düşmanlık; gençlerde onları öğrenmeye karşı da bir direnç oluşturmakta; bu yüzden gençler pek çok kavramın eskisini de yenisini de bilmemekte: sonuç olarak çok yoksul bir kelime hazinesine sahip olmaktadır.
6. Atasözlerimize, deyimlerimize, pek çok edebi eserimize, kısaca kültürümüze girmiş; yüzlerce yıldan beri halk tarafından da kullanılan günlük dile ait kelimelerle uğraşırken asıl üzerinde durulması gereken terim konusu ihmal edilmiş, Batı kökenli kelime ve terimlerin istilası ile karşı karşıya kalınmıştır.

Yukarıda sayılan olumsuz sonuçların hepsini tasfiyecilik hareketine ve dil tartışmalarına bağlamanın doğru olamayacağını belirten Ahmet Bican Ercilasun (2004: 22) konunun farklı yönlerini de şöyle işaret etmiştir:

1950'lerde başlayan köyden şehre göç hareketi ve gecekondulaşma, büyük şehirlerde yaşayan aydının karşısına yepyeni bir insan tipi ve yepyeni problemler çıkarır. O zamana kadar romantik bir gözle ve kurtarılp aydınlatılması gereken kalabalıklar olarak görülen köylüler; özellikle 1970'ten sonra gerçek ve canlı kimlikleriyle şehir hayatı içinde yer alırlar ve modernleşme yolunda yavaş ve emin adımlarla yürüyen şehirli insanın bu

yürüyüşünü aksatırlar. Şehir kültürü tarafından hazmedilmemiş köylü kalabalığı, şehirlilerin fasih Türkçesine de tesir eder ve Anadolu'nun her tarafından etkiler taşıyan şekilsiz, üslupsuz, kaba ve yoksul bir dil şehrin sokaklarını doldurur. Radyolar ve televizyonlar vasıtasıyla oradan ülkenin her tarafına yayılır. Üstelik iş bununla bitmez; bu şekilsiz ve kaba dil 1980'den sonra Amerikan İngilizcesiyle de karşılaşarak melezleşir diyerek dilimizin karşılaştığı sorunlar hakkında genel bir değerlendirmede bulunmuştur.

Dilde tasfiye hareketinin karşısında olan aydınlarımız ortaya çıkan hataları ve bu sadeleşme hareketinin dile uygunsuzluğunu şu şekilde ortaya koymaktadırlar:

Ercilasun(2004) “uydurmacılık ilmî değildir” der ve bu görüşünü dil âlimlerinin düşünceleriyle destekler.

Dil âlimleri bu harekete uydurma demektedir. Prof. Dr. Reşid R. Arat, Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu, Prof. Dr. Faruk K. Timurtaş, Prof. Dr. Muharrem Ergin, Prof. Dr. Zeynep Korkmaz, Prof. Dr. Ali Karamanlıoğlu, Prof. Dr. Necmettin Hacıeminoğlu, Prof. Dr. Kemal Eraslan, Prof. Dr. Osman Sertkaya, Prof. Dr. Kemal Yavuz “uydurmacılığın” ilmî olmadığını yazmışlardır ve yazmaktadırlar. Uydurmacılığı kurumlaştıran Türk Dil Kurumu idarecileri ve basındaki uydurmacılar ise Türk dil âlimleri değildirler. Yüzlerce yıldan beri, on binlerce eserde, milyonlarca Türk tarafından kullanılan kelimeler; uydurmacılar tarafından “Türkçe olan” ve “Türkçe olmayan” diye ikiye ayrılmaktadır.

Böyle bir ayırma, dil ilmine aykırıdır. Bir dilde asırlarca kullanılan her kelime o dilin malıdır. Menşe meselesi, dil araştırmacılarını ilgilendiren ayrı bir konudur. Bir kelimenin, bir dilin malı olup olmadığını anlamak için o kelimenin menşesine değil, söz konusu dildeki kullanımına bakılmaktadır.

Anlam biliminde varılan neticelere göre, hiçbir dilde yüzde yüz eş anlamlı kelime yoktur. Müteradif sayılan kelimelerde muhakkak küçük mana farkları, ilk bakışta hissedilmeyen ince ayrımlar vardır. O halde yabancı sayılan bir kelime için onun yüzde yüz tam karşılığını koymaya imkân yoktur. Karşılık diye ileri sürülen bazı kelimelerin yeni manalar kazanması bundan dolayıdır.

Tasfiyeciliğin dil kaidelerine aykırı olduğunu savunan dil alimlerimiz fikirlerini şu şekilde ortaya koymaktadır:

Ercilasun'a(2004) göre uydurmacılar tarafından ileri sürülen kelimelerin birçoğu dil kaidelerine aykırı olarak yapılmıştır. "Bağ" dan, "—m" ile ' "bağım" yapılamaz. Ancak

"bağımsız" kelimesi türetilir. "-m" ; "Alım, satım, giyim, içim" örneklerinde de görüldüğü gibi fiilden isim yapan bir ektir. "Bağ" ise bir isim köküdür; Türkçede "bağmak" diye bir fiil yoktur. "İlginç" kelimesinde de aynı yanlış yapılmıştır. "-ç", Türkçede fiillerden isim yapar. "Sevinmek" ve "övünmek" fiillerinden yapılan "sevinç" ve "övünç" gibi. Oysa dilimizde "ilginmek" diye bir fiil yoktur. Bu fiili de biz türettik denemez, çünkü "-n" Türkçede fiilden fiil yapar. "İlgi" ise fiil değil, isimdir.

Necmettin Hacıeminoğlu da dilde tasfiye çalışmalarını en sert eleştirenlerdendir. Tasfiyenin amacını yeni yetişen nesillere uydurma dili öğretip normal Türkçeyi unutturmak suretiyle, onların millî kültür hazinemiz ve mazimizle olan irtibatını koparmak olarak görmektedir. Böylece millî şuurdan, millî sanat, edebiyat ve fikir hayatından mahrum, renksiz, köksüz ve mefkûresiz bir nesil yetiştirilmek istendiğini söylemektedir. Bunun kozmopolit ve beynelmilelci bir aydın zümre oluşturacağını belirtmektedir. Hacıeminoğlu, bu zümrenin kültürü yüksek her yabancı devlet tarafından bir kukla gibi oynatılacağı ve bir robot gibi kullanılacağı görüşündedir. Bu aydın zümrenin artık ne Türk devletine, ne de milletimize hizmet edemeyeceğini söylemektedir.

Hacıeminoğlu tasfiye hareketi yoluyla Türkçeyi fakir, kısır, sevimsiz ve mana kargaşalığı içinde bocalayan bir dil durumuna düşürmek suretiyle, yetişen aydınların öğrenme, düşünme, sanat, fikir ve ilim alanında büyük eserler yazma imkânlarının engellendiğini iddia etmektedir. Onların yaratıcı olmalarını önleyip, taklitçi maymun ve aktarmacı hamal seviyesinde kalmalarına çalışıldığını belirtip Türkçeyi ilim, fikir ve sanat dili olmak şerefinden mahrum bıraktırmanın amaçlandığını savunmaktadır.

"Vaktiyle medreselerde Arapçanın ilim dili oluşunu tenkit ederken atalarımızı ağır şekilde suçlayanlar, iki üniversite ile sayısı elliyi aşan lisenin yabancı bir dille öğretim yapmasını alkışlamaktadırlar" diyen Hacıeminoğlu(2009: 77-78) bu konuda yapılan çifte standardı dile getirerek eleştirmektedir.

Bize Türkçenin sınırlarını veren Nihat Sami Banarlı, Atatürk'ün kısa süren "öz Türkçe" denemesinden sonra Türkçeleşmiş her kelimenin "halis Türkçe" olduğunu kabul etmekteki çok millî ve isabetli görüşünü vurgulamakta ve bu konuda yapılan hatalardan dolayı uyarılarda bulunmaktadır.

Banarlı, Türk dilciliğinin yanlış yolda yürümekte ısrar edenlerin balçıkla sıvamaya çalıştıkları en mühim hakikat olarak Atatürk'ün, "Dil İnkılâbı"ndaki son kararını göstererek

bu noktaya dikkat çekmektedir. Bazı dil fesatçıları, bu hakikatin bilhassa, Türk gençliği tarafından öğrenilmesinin istenmediğini, bunun örtbas etmeye çalışıldığını söylemektedir. Bu sebeple bu noktanın bütün Türk aydınlarınca çok iyi bilinmesinde büyük zaruret olduğunu vurgulamaktadır.

Banarlı'ya (2009: 286-287) göre Atatürk'ün başlangıçta, “öz Türkçe”nin imkânlarını tecrübe ettiği ve bir Türk büyüğü olarak, bunun ne dereceye kadar mümkün olabileceğini araştırdığı muhakkaktır. Banarlı, Atatürk'ün tecrübeler ilerledikçe, işi yarıya döküp soysuzlaştırılanların elinde Türk dilinin ve Türk kültürünün nasıl bir çıkmaza sürüklendiğini de derhal gördüğünü belirtmiştir. Neticede, Atatürk, bu durumu düzeltme vazifesini de üzerine almış ve dâhiyane bir taktikle “Güneş-Dil” teorisinden faydalanarak “öz Türkçe” tecrübesinden vazgeçmiştir. Nihat Sami Banarlı bu bilgileri verdikten sonra dilde milli olması gereken unsurlar üzerinde durmuştur. Dilin millî olması gereken unsurları sesin ve cümle yapısının millî olması olarak sıralamaktadır. Yani bir kelimenin nasıl bizim olabileceğini açıklamıştır.

Mesela Türk milleti, Acem dilindeki “came-şûy” kelimesini almış “çamaşır” demiş; “gûşe” kelimesini almış; “köşe” demiştir. Yine Türk milleti, Arapçadan “heva” kelimesini almış, “hava” demiş; böylelikle kelimeye daha ferah ve engin bir ses ve mana vermiştir. Çamaşır, köşe, hava kelimeleri Türkçedir. Çünkü bu kelimelere bu sesleri, Türk milleti vermiştir.

Banarlı'ya(2009) göre “Bir dilin millî olması ve millî olarak kalması için gereken bir diğer unsur da o dilin mimarisi, gramer kuralları ve cümle yapılarıdır. Mesela ‘mektepler’ demek dururken, Arapça cemi kaidesine uyarak ‘mekatib’ demek; ‘asker mektepleri’ demek dururken ‘mekatib-i askeriye’ demek Türkçenin istiklaline aykırıdır”.

Banarlı bu görüşleriyle kelimenin kökeninden çok o kelimeye bizim yüklediğimiz anlamlar üzerinde durulması gerektiğini savunmaktadır.

Korkmaz'a(1986) göre “öz Türkçecilik tutkusu ile söz gelimi şüphe ile kuşku arasındaki anlam farkını hesaba katmadan şüphe için gerekli gereksiz her yerde kuşku'nun; adam, insani şahıs, fert, kimse kişi gibi kelimelerle karşılanan farklı anlamlar için hep kişi; sebep, vasıta, dolayı, dolayısıyla anlamlar için hep neden, kelimelerinin kullanılması, bu kelimelere birden fazla kavram ve anlam yüklediğinden, dilde zayıflamaya, anlatım

gücü bakımından gerilemeye ve kelime hazinesini üç dört bine indiren kısırlaşmaya yol açmaktadır”.

Korkmaz'ın bu görüşleri tasfiyeciliğin dilimizi nasıl zayıflattığı konusunda bize fikir vermektedir.

Kelimeleri düşünme aletlerimiz olarak niteleyen Mehmet Kaplan “Türk dilinde yaşayan kelimeleri yabancı diye tasfiyeye kalkmak düşünce akımını sekteye uğratmak, dile sınımsız bağlı olan duygu ve düşünce sistemini zedelemek demektir. Dilimizi fakirleştirmemeli, zenginleştirmeliyiz” diyerek kelimelerin düşüncemize olan yardımını dile getirir ve dilimizi zenginleştirmemiz konusunda bizleri uyarır. Kelimelerin her biri düşünce dünyamızda değişik duygu, fikir ve hayaller uyandırmaktadır. Dilimizden atılacak her kelime de sahip olduğumuz fikir ve hayallerin atılması ve yok edilmesi anlamına gelmektedir.

“Türkçeye anlam zenginliği kazandıran ve ufkunu genişleten kelimelerdir. Onun için Türkçeleştirme çalışmalarında üzerinde durulacak kelimeler kuralları ile birlikte gelip dilimizde sindirilememiş ve dilin gelişmesini engellemiş olan eğreti kelimeler olmalıdır: *füccten* (birdenbire), *iane* (yardım), *tenevvür* (aydınlanma), *tevahhuş* (ürküntü) bu kelimelere örnek gösterilebilir. 1932 yılında Atatürk'ün direktifi ile hazırlanan çalışma programında bu husus ‘yazı dilinde Türkçeye yabancı kalmış unsurların atılması’ şeklinde yer almıştır. Durum böyle iken Türkçeleşmiş kelimeler kitap ve eser için yapıt, hatırlamak için anımsamak, akıl için us, cahil için bilisiz, aşk için sevi, kültür için ekin gibi yapılarda sağlıksız olan birtakım karşılıkları kullanmak ve bunların Türkçeyi geliştireceğini sanmak boşuna gayretkeşliktir” diyen Zeynep Korkmaz için sadeleşme hareketinin sınırlarını çizmiştir diyebiliriz.

Sonuç

Cumhuriyet, başta siyasal ve sosyal olmak üzere bütün yönleriyle milletimizi etkilemiştir. Dil üzerindeki çalışmalar da cumhuriyetin yarattığı sosyal etkinin bir yansımasıdır. Dil çalışmaları dilimizin araştırılması ve dilimizle ilgili bilgilere ulaşılması bakımından önemlidir. Dil, kendi kanunları içerisinde yaşar ve canlı bir varlık olarak gelişimini sürdürür. Bu anlamda dile yapılan müdahalelerde çok dikkatli olunmalıdır. Dilin doğal gelişimine yapılacak müdahaleler istenilmeyen sonuçlar doğurmaktadır. İslam medeniyetinde yer aldığımız için yüzyıllar boyunca Arapça ve Farsça kullanılmıştır. Devletimizin Batı'ya yönelmesiyle de dilimizde Fransızcanın etkisi görülmüştür. Dilimizi Arapça, Farsça ve Fransızcanın boyunduruğundan kurtarmak için yapılan çalışmalar kimi

zaman maksadını aşarak dilimize zarar vermiştir. Anlaşmayı kolaylaştırmak yerine zorlaştırmış ve sadeleşme hareketi kelime katliamına dönüşmüştür. Yüzyıllar boyunca kullanılan kelimelerin kökenine bakılarak dilden atılması dil yozlaşmasına neden olmuştur.

İnsanlar gibi dillerin de geçmişleri vardır. Dilin geçmişten günümüze getirdiği her kelime ve ifade kalıbı kültür unsurunun bir simgesidir. Dilden bir kelimenin çıkarılması o kültüre ait unsurun atılması anlamına gelir. Millet tarafından kullanılan bir kelimenin dilden çıkarılması kültüre ait bir değer de atılıp unutulmasına neden olmaktadır. Sadeleştirme ve kelime atılması basit bir kelime değişimi hadisesi değildir. Bunun için dil konusunda çok dikkatli olunmalıdır.

Birtakım ideolojik kaygılar sebebiyle birçok kelime gereksiz olarak atılmış ancak üzerinde önemle durulması gereken terimlerin Türkçeleştirilmesi konusunda mesafe kat edilememiştir. Dilimizin saygın bir bilim dili olabilmesi için öncelik terimlerin Türkçeleştirilmesi konusuna verilmelidir.

Günümüzde teknoloji hızla ilerlemekte ve gelişmektedir. Teknolojinin isimlendirilmesinde baskın olan Latin dillerindeki teknoloji terimlerine Türkçe karşılıkların bulunması dilimizin bilim dili olması yolunda büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte yabancı dillerdeki kelimelere Türkçe karşılıkların bulunması dilimizin ifade zenginliği bakımından gelişmesini sağlamaktadır. Bu tür çalışmalar dilimizin gelişmesine yardımcı olmaktadır. Ancak yaşayan Türkçeyi millettten uzaklaştırmaya çalışmak dile ve millete hizmet etmek değildir. Bundan dolayı bir kelime değişecek olsa bile bu değişim Türkçenin özellikleri göz önüne alınarak yapılmalıdır. Ayrıca böyle bir değişimi kurullar bir anda değil bu dili kullananlar zaman içerisinde kendileri yapmalıdır.

Kaynakça

AKSAN, D. (2000). *Türkçenin Gücü*, Ankara: Bilgi Yayınevi.

BANARLI, N. S. (2009). *Türkçenin Sırları*, (31. Baskı), İstanbul: Kubbealtı Yayınları.

ERCİLASUN, A. B. (2004). Tarihi akışı içinde ve Cumhuriyet döneminde Türk dili, *Bal - Tam Türklük Bilgisi Dergisi*, 1(1): 11-24.

ERENOĞLU, D. (2008). Mehmet Kaplan'ın Dil Üzerine Görüşleri, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (36): 65-80.

HACIEMİNOĞLU, N. (2003). *Türkçenin Karanlık Günleri*, İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.

KORKMAZ, Z. (1995). Cumhuriyet devrinde Türk dilindeki gelişmeler. *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, 1(629): 909-919.

KORKMAZ, Z. (1986). Dil İnkılâbı ve Atatürk'ün Türk Diline Bakış Açısı. *Türk Dili Dergisi*, 1(419): 790-798.

YÜCEL, H. A. (1937). *Pazartesi Konuşmaları*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

¹ "Onuncu Yıl Nutku" (29.10.1933). Atatürk'ün söylev ve denemeleri, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara 1989, C.2, s. 318.

² Türk Dil Kurultayı Müzakere Zabıtları, s. 455-456; Zeynep Korkmaz Atatürk ve Türk Dili (Belgeler), s. 195-201, Belge 92, s. 207-208, Belge 98; Türk Dili Belleten, (1933).